

BİR DÖNEMİN TANIKLIĞI

BİR DÖNEMİN TANIKLIĞI

Sevde DUMAN

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. seveduman401@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Yayın Değerlendirme
DOI: ijof.884161
Yükleme Tarihi: 21.02.2021
Kabul Tarihi: 07.05.2021
Yayınlanma Tarihi: 30.06.2021
Sayı: 5
Sayfa: 272-277

Article Information: Book Review
DOI: ijof.884161
Received Date: 21.02.2021
Accepted Date: 07.05.2021
Date Published: 30.06.2021
Volume: 5
Page: 272-277

Atıf / Citation

Duman S. (2021). Bir Dönemin Tanıklığı. *International Journal of Filologia*, 4 (5), 272-277.

BİR DÖNEMİN TANIKLIĞI

(292 s., Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1997)

Müzehher Vâ-Nû, 1912 yılında Suriye'nin Lazkiye şehrinde dünyaya gelir. Babası, ticaretle uğraşan Faruk Karamağaralı'dır. Annesi ise Nihal Hanım'dır. Küçük yaşlarda annesini kaybeden yazar, babası ve evdeki yardımcıları tarafından büyütülür. On yedi yaşına girmeden babasının mason arkadaşı bankacı Atuf Yar'la evlendirilir. Bu evlilikten dünyaya gelen kızına Nihal adını verir. Evliliğinde mutluluğu yakalayamayınca eşinden ayrılır. İkinci evliliğini Cemal Nadir ile yapar. Ancak bu evlilik de çok uzun sürmez.

Hüsranla sonuçlanan iki evliliğin ardından "birbirinin dilinden anlayan iki arkadaşlık" (Vâ-Nû, 1997: 13) dediği yazar ve çevirmen Vâlâ Nurettin ile 1942 yılında Konya'da evlenir. İkili, Konya'da bir yılı aşkın süre yaşadıkdan sonra İstanbul'a gelir ve Kalamış'ta sahile yakın bir yerde ev tutarlar. Kalamış'taki evleri kısa bir sürede devrin önde gelen edebiyatçılarının uğrak noktası hâline gelir.

Müzehher Vâ-Nû, Vâlâ Nurettin'le evlendikten sonra roman ve hikâye yazmaya, çeviriler yapmaya ağırlık vermiştir. Polisiyeye olan tutkusu kalemine de yansımıştır. Daha çok bir cinayetin ardından suçlunun bulunması için ipuçlarının toplandığı ve sonuca ulaşıldığı polisiye romanlar yazmıştır. *Çerçeve Dışı*¹, *Esrarengiz Çorap*², *Uğursuz Fotoğraf*³ gibi pek çok eserini Nihal Karamağaralı müstear ismiyle yayımlamıştır. Bu müstear ismi kullanmadığı tek eseri ise *Bir Dönemin Tanıklığı*'dir.

Müzehher Vâ-Nû tarafından kaleme alınan *Bir Dönemin Tanıklığı* adlı eser ilk kez Cem Yayınevi tarafından basılmıştır. Son baskısı 1997 yılında Sosyal Yayınlar tarafından yapılmıştır. Anı türünde kaleme alınan eser 292 sayfadan oluşur. İlk baskının ön sözünde yazar, anılarını kitaplaştırma konusunda kendisini cesaretlendirenin

gazeteci Sadun Tanju olduğunu belirtir.

¹ Bk: Nihal Karamağaralı. "Çerçeve Dışı", *Akşam*, 2 Ocak-18 Mart 1950, 75 tefrika.

² Bk: Nihal Karamağaralı. (1962). *Esrarengiz Çorap*, İstanbul, Ak Kitabevi.

³ Bk: Nihal Karamağaralı. (1962). *Uğursuz Fotoğraf*, İstanbul, Ak Kitabevi.

Bir Dönemin Tanıklığı, on altı bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları, o bölümde anlatılan kişinin ismini taşımaktadır. Anılar bölümlendirilirken kronolojik bir sıra takip edilmemiştir. Müzehher Vâ-Nû merkeze koyduğu kişiyle ilgili anıları anlatırken başka kişilerle ilgili anılara da yer vermiştir. Bu da bölümlerde birden fazla kişinin anılarının bulunmasını sağlamıştır.

Oğuz Akkan başlığını taşıyan ilk bölümde yazar, Cem Yayınevi'nin ilk sahibi Oğuz Akkan'la Hakkı Devrim'in evinde geçirdikleri geceyi anlatmakla işe başlar. Daha sonra Oğuz Akkan'ın Vâlâ Nurettin'in "*Bu Dünyadan Nâzım Geçti*"⁴ adlı eserini basmayı çok istediğini ancak peşin verecek parası olmadığı için kitabı basamadığından bahseder. Devamında kendi gözünden Oğuz Akkan'ı anlatır:

"(...) canlı, heyecanlı, hevesli ve birçok şeyi birden yapmak isteyen, kabına güç sığan gençti. Geniş bir dostlar çevresi vardı. Benim de incinmesinden korktuğum bir dostumdu, ama sonra çok incittiler onu. Oğuz iyi huylu, ısrarla damarına basılmazsa çok yumuşak, gönül alıcı, cömert ve kendinden vermesini bilen bir insandı" (Vânû, 1997: 11).

Kitabın *Bâkır Çelebi-Şevki Yazman* başlıklı ikinci bölümünde, Müzehher Vâ-Nû ve Vâlâ Nurettin'in Konya'da yaşadıkları yıllarda başlarından geçen olaylar anlatılır. Bu bölümde, Türk tarihine Refah Faciası olarak geçen olayın ardından Türk ve İngiliz hükümetlerinin arasındaki tartışmayla ilgili fıkralar kaleme alan Vâlâ Nurettin'in kırk yaşındayken askerlik görevini yapması için Konya'ya gönderilmesine, evlenmesine, askerî hastanede çalışmasına, Mevlana'nın torunu Bâkır Çelebi ile tanışmasına ve Bâkır Çelebi'nin vefatına, parasız kalma korkusu yaşamasına, Ertuğrul Muhsin'in gönderdiği bir piyesi çevirmesine, Vedat Nedim Tör'ün isteğiyle radyoya skeçler yazmasına, Nâzım Hikmet'in şiirini okuduğu için gözaltına alınmasına ve Şevki Yazman'ın 2. Dünya Savaşı hakkındaki görüşlerine yer verilir. Bunun yanı sıra Vâlâ Nurettin'in yaşadıklarından hareketle devrin siyasi ortamı gözler önüne serilmiştir.

Kalamış'taki Evimiz, Dostlarımız başlıklı üçüncü bölüm, yazarın Kalamış'ta oturma isteğini anlatmasıyla başlar. Yazar, kızının evine yakın bir yerde yaşamak için Kalamış'ta bir ev tutmak ister. Vâlâ Nurettin ise ilk gençlik yıllarını orada geçirmiştir. Bu yüzden o da Kalamış'ta sahile bakan bir evde yaşama fikrine sıcak bakar. Ancak beğendikleri evin aylık kirası seksen beş liradır. Maddi açıdan sıkıntı yaşayan çift evi tutup tutmamakta tereddüt yaşar. Bir gün yolda Ali Naci Karacan ile karşılaşan Vâlâ Nurettin ev durumunu anlatır. Ali Naci'nin cesaretlendirmesiyle Kalamış'taki eve taşınırlar. İşte bu eve Sabahattin Ali, Yahya Kemal, Hıfzı Topuz, Saadettin Gökçepınar, Şahap Balcıoğlu gibi devrin önemli isimleri misafir olarak gelirler. Bu bölüm, Yahya Kemal'in Kalamış'ta bulunan Todori adlı meyhanenin müdavimi olduğunun belirtilmesiyle biter.

Dördüncü bölüm *Yahya Kemal* başlığını taşır. Burada Yahya Kemal'in sık sık Kalamış'taki eve geldiğinden, Fransız İhtilali'nin tüm detaylarına hâkim olduğundan, Lale Devri İstanbul'undan bahsederken Nedim'in kaside ve gazellerini okuduğuna değinilir. Sonrasında Nâzım Hikmet'in Yahya Kemal için yazdığı bir rubaiye yer verilir:

⁴ Bk: Vâlâ Nurettin (1965). *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*, İstanbul, Remzi Kitabevi.

“Osmanlıların en ünlü şairi gelir aklıma
 Bir camekânda şişman ve muztarip görürüm onu
 Ve her nedense birden hatırlarım
 Yunan dağlarında ölen topal Bayronu” (Vâ-Nû, 1997: 38)

Yine bu bölümde yazar, çocukluk yıllarından beri yanından ayırmadığı şiir defterinde Piyale şiirini gören Yahya Kemal’in şiirde yaptığı düzeltmelere yer vermiştir:

“Karşında ne güldür ne de lâle
 Gül rengine aldanma, yanarsın
 El sürme âteş doludur bu piyale

.....

Aksetmede sevda gecesinden
 Baştan başa feryad ile nâle” (Vâ-Nû, 1997: 39)

Burhan Cahit ve Safiye Morkaya adını taşıyan beşinci bölümde, Burhan Cahit’in çıkardığı *Köroğlu* gazetesinin öneminden bahsedilir. Daha sonra Burhan Cahit’in ve eşi Safiye Morkaya’nın dış görünüşlerine değinilir. Ayrıca bu bölümde yazar, maziye hatırlamakta zorluklar çektiğini, anılarında birtakım kopukluklar olduğunu itiraf eder.

Halide Edip Adıvar başlıklı altıncı bölüm, Halide Edip Adıvar’ın *Sinekli Bakkal*⁵ romanının tefrikasıyla ilgili Vâlâ Nurettin’e yazdığı bir mektupla başlar. Ardından Müzehher Vâ-Nû, Halide Edip’in eserlerini okuduğunu ancak anlayamadığı söyler. Yine bu bölümde Halide Edip’in Nâzım Hikmet’e ara sıra para gönderdiğine, Agatha Christie meraklısı olduğuna yer verilir.

Sertel’ler bölümünde 4 Aralık 1945 günü *Tan* gazetesinin tahrip edilmesinin ardından Zekeriya Sertel ve eşi Sabiha Sertel’in yaşadıkları, gazetede yazılarından dolayı cezaevine girmeleri ve mahkemede savunmaları anlatılmıştır. Bu bölüm diğer bölümlere göre kitapta daha fazla yer kaplar.

Niyazi Berkes bölümü, 1948 yılında Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesindeki görevinden uzaklaştırılan Niyazi Berkes’in kendisini destekleyen bir yazı yazan Vâlâ Nurettin’e gönderdiği mektupla başlar. Müzehher Vâ-Nû bu bölümde, daha çok siyasi olaylardan etkilenen dostlarının durumundan, dostlarıyla her şeye rağmen ne kadar sıkı ilişkiler içerisinde olduklarından bahsetmektedir.

Ruhi Su bölümünde, halk müziğinin en önemli isimlerinden biri olan Ruhi Su’nun sanatından, Türk operası için büyük bir isim olduğundan ve hak ettiği değeri göremediğinden bahsedilir. Yazar, Ruhi Su ile ilk kez Mehmet Ali Aybar’ın Kuzguncuk’taki evinde tanıştıklarına, sesinden ve tavrından çok etkilendiğine değinir. Ona göre Ruhi Su “(...) kendisiyle ve sanatıyla hiç çelişkiye düşmemiş bir sanatçının rahatlığıyla son derece alçakgönüllüydü. Kendinden vericiydi, hiç

⁵ Bk: Halide Edip Adıvar (2007). *Sinekli Bakkal*, İstanbul, Can Yayınları.

kimseyi kırmazdı, hiçbir öneriyi geri çevirmezdi; dinlemek isteyenlere sazını, sesini gönülden dinletirdi” (Vâ-Nû, 1997: 130-131).

Nazım Hikmet bölümünde, Nâzım Hikmet’in cezaevinden çıktıktan sonra yaşadıkları ele alınır. Nâzım Hikmet’in Rusya’ya kaçmasının ardından Türk basınında çıkan pek çok haberin asılsız olduğu vurgulanır. Müzehher Vâ-Nû, Nâzım Hikmet’in kaçışında Sabahattin Ali’nin öldürülüşünün etkili olduğunu ifade eder. Bu kaçışın ardından Nâzım’ın eşi Münevver’in İstanbul’da polislerin gözetiminde yaşadığı hayatın zorluğundan söz eder. Genel olarak Nâzım Hikmet’in sözcülüğünü üstlenerek arkadaşı hakkında çıkan iddiaları örneklerle çürütmeye çalışır.

Şevket Süreyya Aydemir bölümü, Şevket Süreyya’nın Bolu’daki izlenimlerini anlattığı bir mektupla başlar. Bu bölümde, Şevket Süreyya’nın *Tek Adam*⁶ adlı eserini kısaltıp tek bir kitap hâline getirmediği için kitabın Fransızcaya tercüme edilememesine, romantikliğine ve çeşitli zaman dilimlerinde kaleme aldığı beş mektuba yer verilir.

Hüseyin Cahit bölümünde yazar, Fransa’ya gidişinden, Evian’da Hüseyin Cahit ile karşılaşmasından ve onun hakkındaki izlenimlerinden bahseder:

“Hüseyin Cahit de gördü Vâlâ’yı. Hemen arabasını durdurdu, yanımızda indi. Ben ilk kez görüyordum kendisini. Ama çok kez görmüşüm de (haddim olmayarak) çetin tartışmalara girmişim, sille yemişim gibi kırgındım ona. (...) elini sıkıtuğum ihtiyar, nazik, eski deyimiyle halim selim, efendiden bir zattı. Öyle Fikir Hareketleri’nde, Tanin sütunlarında hep köpürüp saldırmak için neden arayan, zaman zaman polemiklerini, yazılarını öfkeyle okuduğum adam sanki o değildi” (Vâ-Nû, 1997: 181)

Adviye ve Mümtaz Faik Fenik bölümünde ağırlıklı olarak Adviye ve Mümtaz Faik Fenik çiftinin kişilik özelliklerine, evde birbirlerine karşı tavırlarına ve dostlarıyla ilişkilerine yer verilir. Burada Nâzım Hikmet’in ilk açlık grevini bozduran kişinin Mümtaz Faik olduğu okuyucuya aktarılır.

Kemal Tahir bölümünde, Kemal Tahir’in birkaç dost meclisinde başlattığı tartışmaları ve kişiliği anlatılmıştır. Yazar, genellikle Kemal Tahir’in sinirli tavrından, hoşgörüsüzlüğünden ve tarafsız olamamasından yakındır. Daha sonra Kemal Tahir’in roman kahramanları hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur:

“İnsanı, romanlarına araç olarak incelemiştir. Bence romanlarındaki insanları da olayların aracı olmaktan öteye gidememiştir. Onca romanından aklımda yer eden, unutamadığım tek tip yoktur. Roman aklımda kalmıştır da kişileri kalmamıştır. Hiçbiri hayalime damgasını basmamıştır. (...) Ona göre ‘iyi insan’ hemen hemen hiç yoktu. Dünya kötüler dünyasıydı. Romanlarında da durum eşit: Hep kötülük kazanları kaynar. Kitaplarının hemen hepsini okumuşumdur, umut verici bir tek olumlu tip aklımda kalmamıştır” (Vâ-Nû, 1997: 192-194).

⁶ Bk: Şevket Süreyya Aydemir (2003). *Tek Adam*, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Salacak'taki Evimiz ve Son Durağa Yaklaşırken isimli bölümde yazar, daha çok çocukluk yıllarına ve ailesine yer vermiştir. Müzehher Vâ-Nû annesinin ölümünden, üvey annesinin sevgisizliğinden, babasının ticaret hayatından bahseder. Daha sonra Salacak'taki ev ve dostları üzerinde durur. Bu bölümde okuyucu yazarın çocukluğu hakkında detaylı bilgilerle karşılaşacaktır.

Bitiş bölümü *Son Durak* başlığını taşır. Müzehher Vâ-Nû anılarına son verirken şu dokunaklı sözleri sarf eder:

“*Son durak bu evim. Tek başıma durakta bekliyorum... Tren seyahatini çok severim. İstasyondayım diye kendimi avutuyorum. Son trenin gelmesini bekliyorum. Hiç telaşım yok ama, sonsuz bir can sıkıntım var. Canım sıkılıyor sadece...*” (Vâ-Nû, 1997, 241).

Bir Dönemin Tanıklığı adlı kitaptaki hemen her anıda devrin siyasi ortamı kültür adamlarının yaşadıklarından hareketle gözler önüne serilir. Bir taraftan yoksullukla mücadele eden kültür adamları bir taraftan da siyasi baskılara maruz kalırlar. Tüm bu olumsuzluklara rağmen kalemlerine sarılıp roman yazmaya, çeviriler yapmaya devam ederler. Bu süreçte en büyük desteği de dostlarından görürler. Sonuç olarak bu kitap, siyasi baskılara maruz kalan kültür adamlarının yaşadıklarına yer vermesi, edebiyat camiasının büyük şahsiyetlerinin dostluk ilişkilerine değinmesi bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Adıvar, Halide Edip (2007). *Sinekli Bakkal*, İstanbul, Can Yayınları.
- Aydemir, Şevket Süreyya (2003). *Tek Adam*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Karamağaralı, Nihal. “Çerçeve Dışı”, *Akşam*, 2 Ocak-18 Mart 1950, 75 tefrika.
- Karamağaralı Nihal (1962). *Esrarengiz Çorap*, İstanbul, Ak Kitabevi.
- Karamağaralı Nihal (1962). *Uğursuz Fotoğraf*, İstanbul, Ak Kitabevi.
- Nurettin, Vâlâ (1965). *Bu Dünyadan Nazım Geçti*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Vâ-Nû, Müzehher (1997). *Bir Dönemin Tanıklığı*, İstanbul, Sosyal Yayınlar.